

FOTO: ARTCAM

Osmdesát dopisů aneb **minimalismus** po česku

Originální filmový debut Václava Kadrnky Osmdesát dopisů byl vybrán jako jeden z mála českých snímků na letošní Berlinale a před nedávnem získal Zlatého ledňáčka v kategorii českých celovečerních filmů na festivalu Finále Plzeň. Ne náhodou. Vybočuje z průměru české tvorby především díky sympaticky nekompromisnímu stylu, kterým pohlíží na socialistickou minulost. / Kamila BOHÁČKOVÁ

Označení „filmový minimalismus“ není žádnou kritickou berličkou. Pojmenovává nejvýraznější tendenci artového filmu v první dekádě nového milénia. Můžeme tak označit například tvorbu francouzských solitérů Claire Denisové (v českých kinech jsme díky osvětlené distribuční společnosti Artcam mohli vidět její snímky 35 panáků rumu a Sama v Africe; ostatně právě Artcam uvádí do kin i Kadrnkův debut) či Bruno Dumonta, jehož filmy Lidství a Flandry získaly Velkou cenu poroty na festivalu v Cannes. Tyto filmy jsou často vyprávěny nelineárně a záměrně nedramaticky – nezaměřují se na vnější napětí či děj, ale naopak v pomalém tempu a s pozorností k detailům zachycují všední situace či nejasné vnitřní stavy postav, povětšinou ztvárněných neherci. Oproti efektním výpravným spektaklům většinové kinematografie jsou úlevně prosté a soustředěné, jejich vyznění však bývá nejednoznačné a vyžaduje spolupráci publika.

Podobně formálně oprostěné jsou i filmy tzv. rumunské nové vlny, jak bývá mezi kritiky označována tendence v rumunském filmu od poloviny nového desetiletí. Snímky jako Smrt pana Lazaresca režiséra Cristi Puiu nebo Zlatou palmou v Cannes ověnčený snímek Cristianu Mungiuua 4 měsíce, 3 týdny a 2 dny spojuje kromě tendence k minimalismu také zájem o pohled do každodennosti socialistického marasmu, bez morálních či osobních soudů.

Déjà vu a síla náznaku

Osmdesát dopisů Václava Kadrnky je zjevně inspirováno rumunskou novou vlnou a jde vlastně o první český pokus (s výjimkou experimentů či dokumentů) přiblížit se této minimalistické tendenci. Stejně jako Mungiu zobrazuje i Kadrnka předrevoluční dobu a její dopad na konkrétní lidské osudy. Osmdesát dopisů je záznamem jediného dne v osmdesátých letech, během něhož matka se synem obchází úřady ve snaze vycestovat za manželem do Velké Británie. Výrazně autobiografický snímek vychází z režisérových vzpomínek i z osmdesátých dopisů, které psala na konci osmdesátých let jeho matka svému muži (a jeho otcí). Tato situace je základem celého filmu, koncentrovaného na jednotlivé úkony na úřadech a na neustálé čekání a spěšné popocházení. Pro Kadrnkovu generaci dnešních třicátníků představuje jisté déjà vu, v němž si lze snadno vybavit výjevy z vlastního socialistického dětství. Kadrnka přebírá perspektivu malého Vaška, svého alter ega, a jeho ještě dětsky zvědavým pohledem násobí absurditu tehdejších let. Režisérovi se podařilo evokovat šedou dobu bez jakéhokoliv horizontu skrze pečlivě vybrané, autenticky působící exteriéry i interiéry. S kameramanem Braněm Pažitkou sesta-

vovali prý často pohled a protipohled z vícera lokací, které od sebe byly vzdálené. Štábu se dokonce podařilo zachytit chodbu zlínského úřadu těsně před zbořením a věrná evokace panelákového bytu, kam se matka se synem na chvíli uchýlí, vznikala během roční rekonstrukce. Dobové rekvizity ale nejsou doslovné, jak to tak často vidáme v retrofilmu, které se snaží obrátit tehdejší depresi do polohy selankovité komedie. V tom se Kadrnkův pohled na minulost liší od většiny českých porevolučních filmových ohlédnutí – nesnaží se dobu rekonstruovat, ale evokovat. Jde po atmosféře a pocitech, a ne po příběhu. Na rozdíl od dobových komedií Jana Hřebejka či populárního retro-TV seriálu Vyprávěj je Kadrnkův pohled oprostě od schémat žánru i dobře známých hereckých tváří. Matku i syna zde hrají neherci (matku ztvárnila známá cimbalistka Zuzana Lapčíková) a film se obejde takřka bez dialogů. Kadrnka namísto toho vypráví v náznacích – o matce toho příliš nevíme, ale na její rozhodnost i odvalu se dá usuzovat z ráznosti jejích kroků a z klapotu podpatků, jež celý film rytmizují. Kadrnkova řeč je ostatně plná náznaků – chůze se tu objevuje namísto rozhovoru, gesta a detaily místo běžně budovaného napětí.

Stereotypy českého filmu?

Začínající tvůrce jde ve svém filmu proti zažitým schématům české kinematografie – podle něj se u nás točí filmy stejně jako v padesátých letech. „Základem je námět a fungující scénář, kde na patnácté straně přichází zápletka... Ten tradiční filmový postup, kde se jen inscenuje scénář, vyhrává možná proto, že urychluje práci, a tím i šetří peníze,“ vymezuje se Kadrnka vůči většinovému stereotypu českého hraného filmu. V jeho pojetí není film o dějových zvratech a psychologickém vývoji postav – jeho postavy spíš zažívají určitou životní situaci, která je sice usazeána v osmdesátých letech, ale můžeme ji vnímat i metaforicky – Kadrnkův film pojednává o obecné absenci (otce) a o touze (odejít za ním). Rodina spolu žije pouze v představách a dopisech, matka i syn už jsou v myšlenkách v jiné zemi, do které ještě nedostali povolení vycestovat.

Film Osmdesát dopisů vznikl na základě podrobného scénáře, na kterém s Kadrnkou spolupracoval scenárista Jiří Soukup (spoluautor výtečného snímku Sentiment z roku 2003), ale od počátku se snažil ponechat prostor náhodě a také kouzlu nedořečenosti. Velkou inspirací byla pro tvůrce kniha Eliase Canettiho Zachráněný jazyk, v níž Canetti popisuje pocity při opuštění domova a příjezdu do nové země a osvojování si nového jazyka. Kadrnkův snímek ukazuje, jak důležité je dodat filmu tajemství a ambivalenci, v níž má divák svobodu se inspirovat a domýšlet. Osmdesát dopisů přivádí do českého kontextu konečně jiný typ uvažování o filmu a o jeho možnostech. A to není na debut málo.

Osmdesát dopisů. ČR, 2011, 75 minut.

Režie Václav Kadrnka, scénář Jiří Soukup a Václav Kadrnka, kamera Braňo Pažitka, výtvarník Zdeněk Eliáš, střih Pavel Kolaja, zvuk Jan Čeněk. Hrají Zuzana Lapčíková a Martin Pavluš. Premiéra v ČR 21. 4. 2011.

Kadrnkův snímek Osmdesát dopisů má svůj pandán v podobě komorní audioinstalace, již tvoří osmdesát autentických dopisů, které psala Kadrnkova matka na sklonku osmdesátých let svému muži do emigrace a jež se staly základem scénáře k filmu. 80 dopisů, načtených pro záměry výstavy, můžete prolistovat či si vyposlechnout až do 15. května v pražské galerii Tranzitdisplay (Dittrichova 9/337, Praha 2).